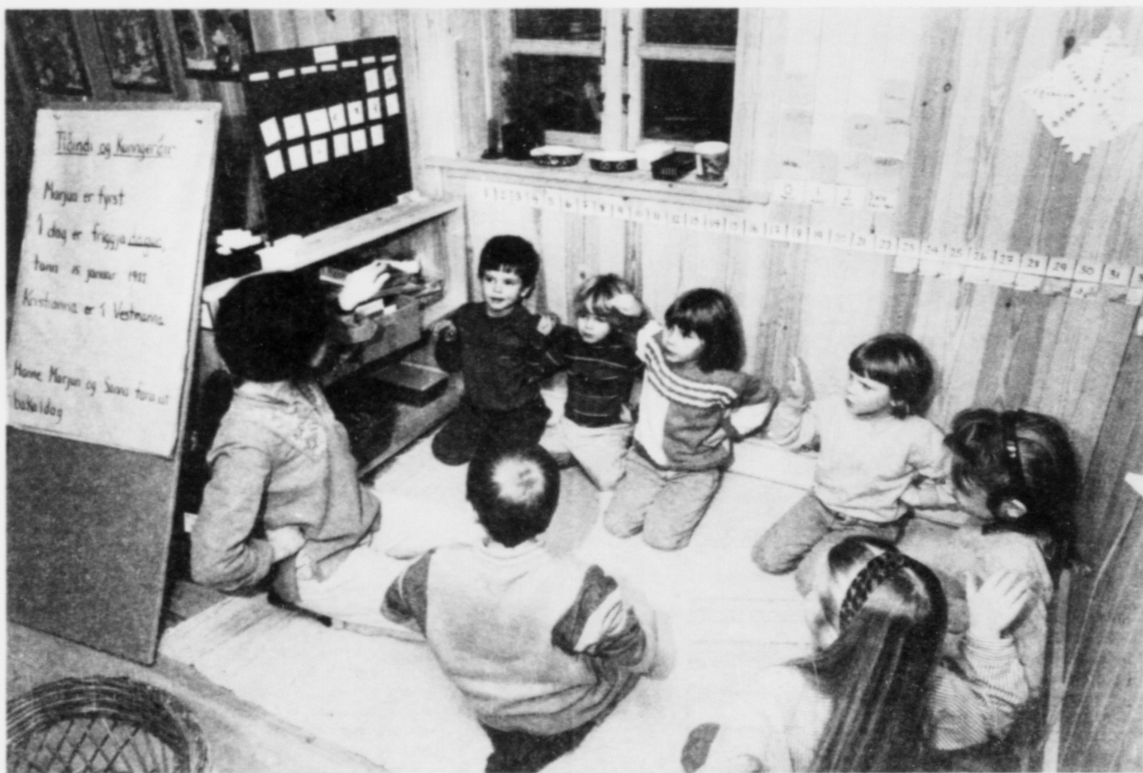

Roynðarskúlin hjá Sharon Weiss hefur elvt til nakað av orðaskifti, um vit skulu hava privat- ar skúlar. Friu skúlar- nír eru ikki nokur höttan móti fólkskúlanum, heldur Elin Henriksen

barnið, hverja stöðu hava foreldrin til barnið. Hvussu skal uppalingin vera fyrri á besta hátt at geva barninum tað, ti tørvur til at gerast eitt menniskja við teimum virðum og eiginleikum, foreldrin meta hava týðning. Slíkar stöðutakanir røkka inn í hverja einastu hending, bæði í heimi og skúla, og eru avgerandi, tá veljast skulu skúlskipanir og undirvisingarrættir.

Barnið krevur samsvar millum heim og skúla. Íð hvussu er so mikið, at heim og skúli stuðla hvør annan og ikki mótarbeiða. Og er stöðutakan foreldra- anna soleiðis, at tey ikki kunnu stuðla tað, sum fólkskúlin stendur fyrri, so mugu tey hava frælsi at velja ein annan skúla.

Frælsi sum for- treyt fyrri menning

Í eini broytingartíð sum nútíðini má skúlin eisini vera til reiðar at broytast. Seta nýggj endamál, nýtt innihald og nýggjar undir- visingarrættir. Men hvat og hvørjar? Fólkskúlin kann ikki vera tann, sum roynir allar tær nýggju leiðir, sum eru uppi, og sum fara at koma. Tað er í mótstriði við hansara egna grundarlag.

At royna nýggjar leiðir er uppgávan hjá friu skúlanum. Tey hava ikki nakra lógfesta endamáls- orðing, lesiætlanir og próvtøkukrøv — ella krøv frá øðrum foreldrum enn teimum, sum hava valt teir.

Tá so teir friu skúlar nír hava roynt teir ymsu hættirnar, kunnu fólks- skúlin og myndugleikar hansara meta um royndir- nar — hvat kunnu vit nýta? — Og um tað tá eru nøkur, sum als ikki vilja hava nakra broyting, ja, so mugu eisini tey hava frælsi at gera sin egna skúla.

Soleiðis kemur fram- göngd á øðrum økjum: nøkur hava dirvi og áráði at royna nýggjar leiðir — hini kunnu meta um tær og taka við ti, tey vilja.

Friu skúlar nír eru ikki nøkur höttan móti fólks- skúlanum. Tey eru ein for- treyt fyrri framburði í fólkskúlanum. Men um tey, ið hava ábyrgdina av fólkskúlanum, meta friar skúlar sum eina höttan, so má svarið vera at bota um fólkskúlan; tað kann ikki vera at forbjóða frium skúlan!

Tað er ikki bert tørvur á frium skúlanum — eitt sam- felag, sum ikki vil standa í stað, kann ikki vera teir fyrri uttan, og ein rimilgur tørvur á einum frium skúla er, tá ið nóg mikið av næmingum eru til hansara.

Frælsi, javnaður og brøðralag í skúlskapi

Foreldur mugu hava frælsi at velja børnum sin- um tann skúla, ið best samsvarar við hugsjónir teirra og hevur lærarar, tey lita best til.

Tey lærarar, sum hava hugsjónir og ætlanir um nýggjar leiðir, mugu hava frælsi at seta tær í verk.

Hesi rættindi foreldra og lærara eru heilt grund- leggjandi í samfelag, sum hevur demokrati sum ide- al.

Og ongum nýtist at stúra fyrri, at frælsið at stovna friar skúlar fer at

bera við sær eina ør- grynnu av frium skúlanum. Ti at stovna og reka ein frian skúla setur sera høg krøv, bæði til foreldur og lærarar! (Til samanbering- ar kann nevast, at í Dan- mark, sum hevur eina av heimsins bestu frískúla- lógum, hava býir til stóddar sum Havnin ofta bert ein og sjáldan meir enn triggjar friar skúlar.)

Eingin kann seta seg til dómara yvir, hvør tann rætti hátturin at reka ein skúla er; líka so lítið sum nakar kann seta seg til dómara yvir, hvat t.d. er rætt list ella rætt trúgv.

Í skúlskapi, eins og á

øðrum økjum, ið hava við mentan at gera, hoyrir hugsjónin um «frælsi» heima. «Brøðralag» hoyrir framliðslu og figgar- viðurskiptum til, og «javnað» kunnu vit stremba eftir í ti, sum hevur við lóg og rætt at gera.

Frælsi má vera til at seta á stovn og reka friar skúlar. Men hetta frælsið er treytað av javnaði fyrri øll børn at vera næmingar á teimum; t.v.s. at friir skúlar fáa figgarligan stuðul frá tí almenna, eins og fólkskúlin fær. Men um nú tað almenna velur ikki at figgja friu skúlar- nar 100%, kunnu vit ynskja okkum brøðralag

við, at upphæddin á skúla- pengum samsvarar við inntøkuna hjá foreldru- num.

Ein friur skúli, borin av sterkum hugsjónum, kann ikki forðast, hvussu harða mótsstöðu hann enn fær. Sjálvt í londum, har friir skúlar eru forboðnir við lóg, liva teir «undir jorð- ini».

Um landsskúlaráð og avvarðandi politikarar meina nakað við «tankan um, at øll skulu vera líka við at fáa undirvising» (Sosíalúrin 8/3-88), kann tað bert tryggjast við at veita frium skúlan hóska- andi figgarligt grundar- lag.

Skanderborg,
á summarmáladegi 1988
Elin Henriksen.

— Í eini broytingartíð sum nútíðini má skúlin eisini vera til reiðar at broytast